

А. Боровик,

доктор юридичних наук, доцент,
віце-президент з наукової роботи
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID ID: 0000-0003-1834-404X

О. Кравченко,

кандидат юридичних наук,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID ID: 0009-0006-9406-3206

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОННОГО БЮДЖЕТУ

Постановка проблеми. Актуальність дослідження правових засад формування та використання оборонного бюджету в сучасних умовах зумовлена низкою факторів, що мають значний вплив на національну безпеку та стабільність держави. Зокрема, зростання геополітичної напруженості та збройні конфлікти у різних регіонах світу актуалізують питання ефективного забезпечення обороноздатності кожної країни, а в умовах нестабільності міжнародного середовища, здатність держави адекватно реагувати на зовнішні загрози напряму залежить від її фінансової спроможності забезпечити армію необхідним озброєнням, технікою та ресурсами. Особливої значущості набуває дослідження оборонних бюджетів в країнах, що безпосередньо зіткнулися з військовою агресією, адже в таких умовах, структура та обсяг оборонних видатків зазнають значних змін, а пріоритети фінансування переглядаються з метою максимально швидкої адаптації до потреб воєнного часу. Важливим аспектом правового регулювання оборонного бюджету є забезпечення прозорості та підзвітності у використанні оборонних коштів, так зловживання та корупція в цій сфері можуть мати катастрофічні наслідки для обороноздатності країни, підриваючи довіру суспільства та

міжнародних партнерів. В умовах обмежених економічних ресурсів, особливої ваги набуває питання ефективного планування та розподілу оборонного бюджету, адже необхідно знаходити оптимальний баланс між поточними потребами армії і довгостроковими інвестиціями в розвиток оборонної промисловості та інноваційні технології.

Отже, актуальність дослідження правових засад формування та використання оборонного бюджету є багатогранною та охоплює широкий спектр питань, від забезпечення обороноздатності держави до ефективного управління фінансовими ресурсами та запобігання зловживанням.

Метою даної статті є аналіз правових засад формування та використання оборонного бюджету. У статті досліджуються основні принципи, джерела фінансування та структура оборонних видатків, а також, розглядаються проблемні аспекти та виклики, що постають перед системою управління оборонними фінансами в умовах сучасних конфліктів.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз правових засад формування та використання оборонного бюджету України ґрунтується на огляді законодавчих актів, статистичних даних та наукових публікацій. Правові аспекти

формування оборонного бюджету розглядаються через призму Закону України «Про національну безпеку України» та Закону України «Про державний бюджет України на 2024 рік», що визначають основні положення та обсяги фінансування сектору безпеки і оборони. Статистичні дані щодо військових витрат України, зокрема їх порівняння з ВВП та іншими країнами, аналізуються на основі інформації, представленої у звітах Стокгольмського інституту досліджень проблем миру та публікаціях у ЗМІ. Дослідження також спирається на аналіз динаміки військових видатків України протягом останніх років, включаючи період російсько-української війни. Наукові публікації, такі як роботи А. В. Гарбінської-Руденко, Л. М. Зайчук, Т. О. Куріло, Н. М. Ткачук, використовуються для поглибленого вивчення особливостей фінансування оборони, правових аспектів бюджетних видатків та аналізу викликів, пов'язаних з управлінням оборонним бюджетом, аналізу видатків державного бюджету на національну оборону.

Виклад основного матеріалу. Фінансове забезпечення сектору безпеки і оборони в Україні ґрунтується на основних положеннях Закону України «Про національну безпеку України», зокрема ст. 35 даного Закону визначає «фінансування складових сектору безпеки і оборони здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік, а також з інших не заборонених законодавством джерел. Обсяг видатків на фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5 % запланованого обсягу внутрішнього валового продукту, з яких не менше 3 відсотків – на фінансування сил оборони» [1].

За даними Стокгольмського інституту досліджень проблем миру у 2023 р. військові витрати України у зв'язку із російсько-українською війною зросли на 51 % у порівнянні із 2023 р. та склали 64,8 млрд доларів, що

за обсягом витрат на армію поставило Україну на 8 місце у світі. Узагальнюючи статистику військових витрат в Україні, слід зауважити що вони склали 50 % від всіх видатків українського бюджету і 37 % від ВВП, що ставить нашу державу на перше місце в світі за часткою військових витрат відносно ВВП. Військові витрати в Україні складають 2,7 % від світових витрат на оборону та 59 % від витрат Росії на здійснення військової агресії на території України, а разом із 35 млрд доларів військової допомоги становить 91 % витрат рф на війну [2]. Як зауважують А. В. Гарбінська-Руденко, Л. М. Зайчук та Т. О. Куріло «...з початком повномасштабної війни на території нашої держави, потреба у державних фінансах для гарантування захисту територій нашої незалежної держави зросла в десятки разів, саме тому, у 2023 році державні видатки на оборону об'єктивно складатимуть половину від доходів всього державного бюджету» [6, с. 402]. Також, загальні світові військові витрати у 2023 р. становили 2,44 трлн доларів, що майже на 7 % більше порівняно із 2022 р., зростання військових витрат відслідковуються у Європі, Азії, Океанії та на Близькому Сході [2]. Наприклад, сукупна частка європейських членів НАТО клада 28 % від оборонного бюджету НАТО, що є найвищим показником за останні десятиліття, а в США в 2023 р. військові витрати зросли на 2,3 % (916 млрд доларів), що становить 68 % від загальних військових витрат НАТО.

Як зауважує Н. М. Ткачук «рівень видатків на оборону – це один із найважливіших критеріїв, що характеризує прагнення держави забезпечити необхідні умови розвитку збройних сил та інших військових формувань, підтримання їхньої бойової готовності в належному стані. Ключові напрями спрямування оборонних видатків – це утримання збройних сил, розвиток оборонної промисловості, проведення військових досліджень та ліквідації їх наслідків, підготовка військових фахівців» [3].

Оборонний бюджет України — це складова частина ВВП, яка внаслідок перерозподілу утворює цільовий фонд фінансових ресурсів з використанням їх на потреби військових частин та інших структурних підрозділів ЗСУ. Окрім податків, оборонний бюджет України формується за рахунок надходжень від господарської додаткової діяльності ЗСУ, благодійних внесків, грантів, оплати за оренду майна збройних сил, надходжень від реалізації майна ЗСУ та ін.

Формування та використання оборонного бюджету України ґрунтується на ряді НПА, зокрема, законах України, указах Президента України, постановах Верховної Ради й Кабінету Міністрів України з питань оборони, наказах і директивах Міністерства оборони України та інших відповідних міністерств з фінансово-економічних питань тощо. Так, відповідно до ст. 35 Закон України «Про національну безпеку України» «фінансування складових сектору безпеки і оборони здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік, а також з інших не заборонених законодавством джерел» [4].

Особливості формування оборонного бюджету держави залежить від воєнної доктрини прийнятої в країні, зокрема виділяють три основних види воєнної доктрини: повна відмова від військових видатків (наприклад, Коста-Ріка та Ліхтенштейн повністю відмовилися від національної армії, безпеку країн забезпечує правоохоронні органи та сусідні країни на основі системи міжнародних угод); створення сильної армії (наприклад, США має найпотужнішу армію у світі із значними військовими видатками у державному бюджеті); фінансування оборони за принципом мінімальної достатності (наприклад, Швейцарія, Фінляндія в оборонній стратегії визначають високий рівень підготовки резервістів, загальну військову службу та здатність швидко мобілізувати великі сили у випадку загрози) [14, с. 116].

Фактично до 2014 р. Україна керувалася у воєнній доктрині підходом «фінансування оборони за принципом мінімальної достатності», про що свідчить аналіз рівня бюджетних видатків на оборону (показник відображено у млрд грн): 1996 р. — 1,4; 1997 р. — 1,5; 1998 р. — 1,6; 1999 р. — 1,7; 2000 р. — 1,5; 2001 р. — 2; 2002 р. — 2,6; 2003 р. — 3,4; 2004 р. — 4,4; 2005 р. — 5,3; 2006 р. — 5,9; 2007 — 7,5; 2008 р. — 8,9; 2009 р. — 7,2; 2010 р. — 8,7; 2011 р. — 11,5; 2012 р. — 16,4; 2013 р. — 15,3; 2014 р. — 15,2; 2015 р. — 45,8; 2016 р. — 59,4; 2017 р. — 68,8; 2018 р. — 86,6; 2019 р. — 103; 2020 р. — 118; 2021 р. — 121,5; 2022 р. — 989,5; 2023 р. — 1 232,4 (по факту на кінець року показник склав 2 трлн) [5]. Проте, такі показники некоректно відображають реальний стан військових витрат, оскільки змінювався курс національної валюти України по відношенню до долара, тому доречніше виділяти співвідношення військових видатків у порівнянні із ВВП, зокрема у 1992 р. такі видатки склали 1 % ВВП, у 1993 р. 2,3 % ВВП, у 2001 р. 0,98 % ВВП, у роки перед повномасштабним вторгненням Росії на територію України відсоток військових витрат у 2020 р. склав 5,4 % ВВП, а у 2021 році тільки 2 % ВВП, у 2022 р. — 34 % ВВП, що у порівнянні із попереднім роком збільшилося на 640 % [6]. Ми погоджуємося з думкою тих фахівців, які зауважують, що рівень військових витрат в Україні під час російсько-української війни був би значно нижчим якби в свій час було збережено військовий потенціал, який залишився в Україні як спадок після СРСР.

На прикладі окремих параметрів покажемо як змінювалася кількість показників військової техніки та військовослужбовців (таб. 1).

Уряд України та окремі чиновники Міністерства оборони України у період 2025–2014 рр. на 3 млрд грн реалізували т.з. «надлишкове військове майно», зокрема 832 танки, 202 літаки, 232 вертольоти і близько 28,5 тис. га землі та складної інфраструктури яка обслуговувала потреби ЗСУ [7].

Таблиця 1

**Кількісні показники окремих параметрів
оборонного сектору України у 1991–2021 рр.**

Рік	Військово-службовці	Літаки	Танки	Броньовані машини
1991	800 тис.	1,5 тис.	9 тис.	11 тис.
1994	~ 400 тис.	1 тис.	~ 4 тис.	8,5 тис.
2006	~ 190 тис.	~ 350	~ 3,8 тис.	~ 5,3 тис.
2011	~ 160 тис.	~ 300	~ 3 тис.	~ 4,7 тис.
2014	~ 200 тис.	~ 220	~ 2,4 тис.	~ 2,5 тис.
2021	~ 210 тис.	~ 120	~ 2,1 тис.	~ 3 тис.

Значний вплив на зниження обороноздатності України має ядерне роззброєння України, яке було здійснено під тиском США та Росії та з економічних причин, оскільки утримання та обслуговування ядерного арсеналу потребувало значних фінансових витрат, яких на той момент в Україні не було. Основні етапи ядерного роззброєння: етап перший – Лісабонський протокол (1992): Україна підписала Лісабонський протокол до Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (START I), погодившись передати всі ядерні боеголовки до Росії для знищення; етап два – Будапештський меморандум (1994): Україна відмовилася від ядерної зброї в обмін на гарантії безпеки з боку США, Росії та Великої Британії, які включали зобов'язання поважати незалежність, суверенітет та існуючі кордони України; етап третій – завершення роззброєння (1996): Останні ядерні боеголовки були вивезені з України до Росії, і країна офіційно приєдналася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (NPT) як неядерна держава. В результаті ядерного роззброєння Україна отримала міжнародні гарантії безпеки, які, однак, були порушені у 2014 р. після анексії АР Криму Росією, початку військового конфлікту на сході України та повномасштабного вторгнення Росії.

Особливості формування оборонного бюджету держави також залежить від методів та підходів до визначення структури оборонних витратів

держави. Вибір методики формування структури воєнних витратів залежить від входження держави до політичних, військових чи економічних союзів, від рівня обороноздатності держави, можливості збільшення фінансування оборонного сектору.

Методи та підходи до визначення структури оборонних витратів держави класифікуються в залежності від виду міжнародної організації, яка їх застосовує: International Institute for Strategic Studies (Міжнародний інститут стратегічних досліджень); Classification of the Functions of Government (Класифікація функцій уряду); Stockholm International Peace Research Institute (Стокгольмський міжнародний інститут досліджень проблем миру); Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund – IMF); Північноатлантичний альянс (North Atlantic Treaty Organization). Найбільш прийнятною для України методикою формування структури військових витратів є методологія НАТО, у відповідності до якої всі витрати групуються за чотирма елементами структури: кадрові витрати, військове обладнання та будівництво, витрати на інфраструктуру та інші витрати [8], а порядок містить чотири основних етапи (рис. 1).

Тимчасова окупація українських територій росією у 2014 р. та повномасштабне вторгнення російських військ в Україну у 2022 р. зумовлює формування нової парадигми фінансування витратів з Державного бюджету, яка включає збільшення оборонних витрат, підтримка макроекономічної

Рис. 1. Етапи фінансове планування та фінансування Збройних сил України

стабільності, фінансування відновлення інфраструктури, підтримка соціальної сфери, забезпечення прозорості та ефективності використання коштів, посилення міжнародної співпраці. Військові витрати в умовах російсько-української війни складаються із витрат спрямованих на: закупівлю зброї, боеприпасів, військової техніки, оплати праці військовослужбовців; додаткові витрати на мобілізацію резервістів, навчання новобранців та забезпечення їх спорядження; витрати на технічне обслуговування, ремонт та модернізація військової техніки; виплати у зв'язку з пораненням або загибеллю військовослужбовців тощо. Розширений перелік військових витрат включає в себе закупівлю озброєння та військової техніки, матеріально-технічне забезпечення, інфраструктуру та логістику, забезпечення персоналу, проведення науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, гарантії інформаційної і кібербезпеки, медичне забезпечення, міжнародну співпрацю та допомогу тощо.

Формування оборонного бюджету має ґрунтуватися на низці ключових принципів, які забезпечують його законність (легітимність бюджетного процесу та запобігає зловживанням і нецільовому використанню коштів), цільове використання (видатки повинні

бути чітко визначені та обґрунтовані, виходячи з пріоритетів оборонної політики, військової доктрини та загроз національній безпеці) ефективність (досягнення поставлених цілей у сфері оборони з найменшими можливими витратами), прозорість (сприяє запобіганню корупції, підвищує довіру суспільства до органів державної влади та забезпечує можливість громадського контролю) та підзвітність (забезпечує контроль за використанням бюджетних коштів та притягнення до відповідальності за порушення) [13, с. 187].

Відповідно до Закону України «Про державний бюджет України на 2024 рік» видатки на оборону складають 1 трильйон 164 млрд 48 млн 728 400 грн, з них: 1) 862 млрд – утримання військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту; 2) 265,4 млрд – закупівля зброї, техніки, БПЛА та боеприпасів, а також відновлення пошкодженої під час бойових дій техніки; 3) 36 млрд – відновлення інфраструктури ЗСУ та експлуатаційні витрати; 4) 663,7 млрд – забезпечення роботи апарату Міністерства оборони України [9] (рис. 2).

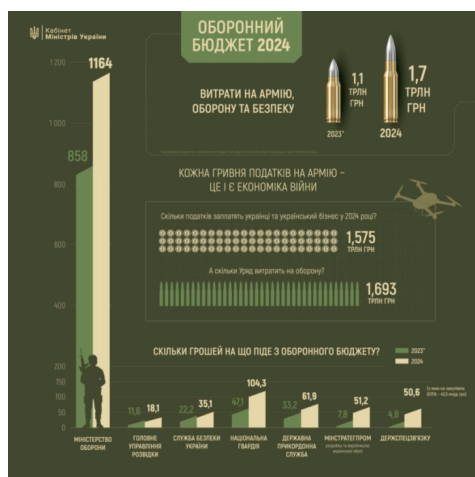

Рис. 2. Оборонний бюджет 2024 р. (за матеріалами Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади України, <https://www.kmu.gov.ua>)

Додатково на військові потреби Міністерство цифрової трансформації

України виділяє 30,5 млрд гривень. Окрім того уряд України у 2024 р. планує залучити кошти отримані за розміщення військових облігацій, прибутку НБУ, приватизації, дивідендів від діяльності державних підприємств.

Також, на 2024 р. для військових витрат України в національних бюджетах країн-партнерів погоджено фінансову допомогу у розмірі 4,4 млрд доларів, з них: Нідерланди – 2,5 млрд євро, Данія – 0,5 млрд євро, Норвегія – 0,68 млрд євро, Канада – 0,32 млрд доларів США, Франція – 0,2 млрд євро та ін. Значний обсяг фінансування на 2024 р. заплановано з боку таких країн, як: США: 44 млрд доларів на оборонні потреби України, 14,4 млрд доларів на безпеку, військову та розвідувальну підтримку України, 30 млрд на реалізацію програм Пентагону з озброєння для України; ЄС: 5 млрд євро проєкт військової підтримки через Європейський фонд миру; Німеччина: 8 млрд євро на підтримку оборони України [10].

Отже, пріоритетними напрямками військового фінансування в умовах російсько-української війни є діяльність суб'єктів сектору безпеки і оборони, задоволення першочергових потреб ЗСУ у військовій та спеціальній техніці, озброєнні, ракетах та боєприпасах, належному утриманні особового складу, посиленню контррозвідувального захисту, кібербезпеки, розмінування території України, підвищення рівня захисту державного кордону та інше. Також, органи сектору безпеки і оборони України повинні вжити заходи щодо «скорочення дебіторської заборгованості з виконання державних контрактів на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення та недопущення утворення простроченої дебіторської заборгованості; забезпечення належної організації претензійної та позовної роботи з метою скорочення простроченої дебіторської заборгованості; посилення фінансової дисципліни у сфері управління бюджетними асигнуваннями та забезпечення цільового, ефективного і результативного викори-

стання визначеного бюджетом обсягу коштів» [11].

Враховуючи динамічність ситуації воєнного стану в Україні та безпрецедентні виклики російсько-української війни, існуючі правові засади регулювання оборонного бюджету відмічаються необхідністю постійного перегляду і адаптації з метою забезпечення максимальної ефективності використання коштів для зміцнення обороноздатності країни та відсічі агресору. Проблемними аспектами в даній сфері є: недостатня швидкість прийняття рішень та перерозподілу коштів у воєнний час через бюрократичні процедури; складність забезпечення балансу між оперативністю використання коштів та необхідністю належного контролю та запобігання корупції; потреба в чіткій координації між різними відомствами для ефективного використання коштів і уникнення дублювання; складність довгострокового планування оборонних витрат в умовах воєнної невідомості та необхідність механізмів коригування; необхідність чіткого правового регулювання обліку, використання та звітності щодо міжнародних коштів; потреба у визначенні правового статусу, порядку обліку та прозорості використання волонтерських і благодійних коштів; необхідність стимулювання та гнучкого фінансування досліджень і розробок у сфері оборони.

Висновки. Проведене дослідження правових засад формування та використання оборонного бюджету України в умовах безпрецедентних викликів, спричинених російсько-українською війною, дозволяє сформулювати ряд важливих висновків. Фінансове забезпечення сектору безпеки і оборони України є багатограним процесом, що регламентується положеннями законодавчих актів у сфері національної безпеки та бюджетного регулювання, які визначають основні принципи та джерела формування оборонного бюджету. При цьому, обсяг видатків на оборону встановлюється щорічним законом про державний бюджет та має відповідати визначеним макроекономічним показ-

никам, зокрема, частці від внутрішнього валового продукту. Аналіз динаміки військових витрат засвідчує їхню значну волатильність та тенденцію до зростання, особливо в періоди ескалації збройної агресії, що об'єктивно зумовлює перерозподіл фінансових ресурсів на користь оборонного сектору, зокрема, зіставлення військових витрат України з аналогічними показниками інших держав демонструє значне навантаження на національну економіку, що підкреслює критичну важливість ефективного управління оборонним бюджетом. Формування оборонного бюджету корелюється з прийнятою воєнною доктриною держави, еволюціонуючи від концепції мінімальної достатності до стратегії максимальної мобілізації ресурсів в умовах широкомасштабної російсько-української війни. Структура оборонних видатків, методичні підходи до її визначення, зазнають впливу з боку міжнародних стандартів та класифікацій, що використовуються різними організаціями, причому адаптація методології, релевантної для потреб держави, є нагальною необхідністю.

В умовах збройного конфлікту особливої ваги набувають принципи бюджетної політики, такі як законність, цільове спрямування, економічна ефективність, інформаційна прозорість та інституційна підзвітність, які забезпечують легітимність і довіру до процесу управління оборонними фінансами. Фінансове забезпечення обороноздатності держави здійснюється за рахунок різноманітних джерел, включаючи бюджетні асигнування, міжнародну фінансову допомогу та залучення коштів через механізми внутрішнього боргу, що зумовлює необхідність комплексного підходу до управління фінансовими потоками.

Водночас, правове регулювання оборонного бюджету стикається з низкою викликів, серед яких слід виокремити проблеми оперативності прийняття управлінських рішень, забезпечення балансу між швидкістю та контролем за використанням коштів, координацію діяльності між відомствами, невизна-

ченість довгострокового планування, регулювання міжнародної фінансової допомоги, прозорість використання позабюджетних коштів та стимулювання інноваційного розвитку оборонної промисловості. Отже, адекватне реагування на сучасні загрози вимагає постійного вдосконалення правових засад формування і використання оборонного бюджету України, що є ключовою умовою зміцнення обороноздатності держави та забезпечення її національних інтересів.

У статті проведено комплексний аналіз правових засад формування та використання оборонного бюджету, що є критично важливим елементом забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави. Визначено, що в умовах сучасних геополітичних викликів та збройних конфліктів ефективне управління оборонними фінансами набуває особливої актуальності. У дослідженні проаналізовано основні принципи, джерела фінансування та структуру оборонних видатків, а також розглянуто проблемні аспекти та виклики, що постають перед системою управління оборонними фінансами в умовах сучасних конфліктів. Зауважено, що фінансове забезпечення сектору безпеки і оборони в Україні ґрунтується на положеннях Закону України «Про національну безпеку України» та Закону України «Про державний бюджет України на 2024 рік». Проаналізовано статистичні дані щодо військових витрат України, зокрема їх порівняння з ВВП та іншими країнами, на основі інформації, представленій у звітах Стокгольмського інституту досліджень проблем миру та публікаціях у ЗМІ. Розглянуто різні підходи до формування оборонного бюджету, зокрема, повна відмова від військових видатків, створення сильної армії та фінансування оборони за принципом мінімальної достатності. Визначено, що особливості формування оборонного бюджету держави залежать від воєнної доктрини, при-

ійнятої в країні, а також від методів та підходів до визначення структури оборонних видатків. Розглянуто класифікацію методів та підходів до визначення структури оборонних видатків, що використовуються різними міжнародними організаціями. Підкреслено, що в умовах збройного конфлікту особливої ваги набувають принципи бюджетної політики, такі як законність, цільове спрямування, економічна ефективність, інформаційна прозорість та інституційна підзвітність. Розглянуто джерела фінансового забезпечення обороноздатності держави, включаючи бюджетні асигнування, міжнародну фінансову допомогу та залучення коштів через механізми внутрішнього боргу. Окремлено основні виклики, що постають перед правовим регулюванням оборонного бюджету, серед яких виділено проблеми оперативності прийняття управлінських рішень, забезпечення балансу між швидкістю та контролем за використанням коштів, координацію діяльності між відомствами, невизначеність довгострокового планування, регулювання міжнародної фінансової допомоги, прозорість використання позабюджетних коштів та стимулювання інноваційного розвитку оборонної промисловості. У висновках наголошено на необхідності постійного вдосконалення правових засад формування і використання оборонного бюджету України для адекватного реагування на сучасні загрози та забезпечення обороноздатності держави.

Ключові слова: оборонний бюджет, воєнна доктрина, військові видатки, фінансове забезпечення, національна безпека, бюджетна політика, принципи бюджету, структура оборонних видатків, фінансування оборони, російсько-українська війна.

Borovyk A., Kravchenko O.
Legal basis for planning and using the defense budget.

The article provides a comprehensive analysis of the legal principles of the formation and use of the defense budget, which is a critical element in

ensuring national security and defense capability of the state. It is determined that in the context of modern geopolitical challenges and armed conflicts, effective management of defense finances is of particular relevance. The study analyzes the basic principles, sources of funding and structure of defense expenditures, and also considers the problematic aspects and challenges facing the defense finance management system in modern conflicts. It is noted that the financial support of the security and defense sector in Ukraine is based on the provisions of the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" and the Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2024". Statistical data on Ukraine's military expenditures, including their comparison with GDP and other countries, are analyzed based on information provided in reports of the Stockholm International Peace Research Institute and media publications. Various approaches to the formation of the defense budget are considered, in particular, the complete abandonment of military expenditures, the creation of a strong army and the financing of defense according to the principle of minimum sufficiency. It is determined that the specifics of the formation of the state's defense budget depend on the military doctrine adopted in the country, as well as on the methods and approaches to determining the structure of defense expenditures. The classification of methods and approaches to determining the structure of defense expenditures used by various international organizations is considered. It is emphasized that in the context of armed conflict, the principles of budget policy, such as legality, purposefulness, economic efficiency, information transparency and institutional accountability, are of particular importance. The sources of financial support for the state's defense capability, including budget allocations, international financial assistance and raising funds through domestic debt mechanisms, are considered. The main challenges facing the legal regulation of the defense budget are

outlined, among which are the problems of the operativnits' of managerial decision-making, ensuring a balance between the speed and control over the use of funds, coordination of activities between departments, uncertainty of long-term planning, regulation of international financial assistance, transparency of the use of extra-budgetary funds and stimulation of innovative development of the defense industry. The conclusions emphasize the need for continuous improvement of the legal principles of the formation and use of Ukraine's defense budget for an adequate response to modern threats and ensuring the state's defense capability.

Key words: defense budget, military doctrine, military expenditures, financial support, national security, budget policy, budget principles, structure of defense expenditures, defense financing, Russian-Ukrainian war.

Література:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Україна у 2023 році зайняла 8 місце за військовими витратами. СКІЛЬКИ_СКІЛЬКИ? 2024. URL: <https://skilky-skilky.info/ukraina-u-2023-rotsi-zaunyala-8-mistse-za-viyskovyutuyutratamy/> (дата звернення: 12.03.2025).
3. Ткачук Н. М. Особливості фінансування видатків України на оборону. URL: <http://baltijapublishing.lv/otpr/index.php/bp/catalog/download/237/6438/13291-1?inline=1> (дата звернення: 16.03.2025).
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 14.03.2025).
5. Печерський А., Букет Є. Хронологія російсько-української війни: «гібридна» фаза (лютий 2014 – лютий 2022). АрміяINFORM. 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/22/hronologiya-rosijsko-ukrayinskoji-vijny-gibrydna-faza/> (дата звернення: 12.03.2025).
6. Кіреєв М. Як змінювалися видатки на оборону за роки незалежності України. FINANCE.UA. 2023. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/vydatky-na-oboronu#headline_2 (дата звернення: 09.03.2025).
7. Гарбінська-Руденко А. В., Зайчук Л. М., Куріло Т. О. Правові аспекти здійснення видатків державного бюджету на забезпечення оборотоздатності України. Юридичний науковий електронний журнал. № 10/2022. С. 400–402. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/97.pdf (дата звернення: 10.03.2025).
8. Ковальчук М. В. Аналіз видатків державного бюджету на національну оборону. Таврійські економічні наукові читання : тези допов. міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2017. С. 42. (дата звернення: 13.03.2025).
9. Про державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення: 12.03.2025).
10. Про державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення: 03.03.2025).
11. Війна та гроші: потенційне співвідношення військових бюджетів України та московії у 2024 році. DEEP STATE. 2023. URL: <https://deepstateua.com/viina-ta-ghroshi-iakie-potientsiinie-spivvidnoshennia-viiskovikh-biudzhietiv-ukrayini-ta-moskoviyi-na-2024-rik/> (дата звернення: 13.03.2025).
12. Кознова О. Оборонний бюджет України на 2024 рік перевищить 21,6 % ВВП. LIGA ZAKON. 2023. URL: https://biz.ligazakon.net/news/222711_oboronniy-byudzhiet-ukrani-na-2024-rk-perevishchit-216-vvp (дата звернення: 11.03.2025).
13. Oleh Shkuta, Maksym Korniienko, Mykola Yankovyi (2022) Foreign experience of preventing military and economic crimes. Baltic Journal of Economic Studies. Vol. 8. № 4. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", (2022). P. 185–190. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>
14. Shkuta, O., Leheza, Y., Telelym, I., Anosienkov, A., & Yaroshak, O. (2024). National Security in the Conditions of the Russia-Ukraine War: Legal Regulation and Islamic Law Perspectives. Al-Ahkam, 34 (1), 99–120. URL: <https://doi.org/10.21580/ahkam.2024.34.1.20413>

Дата надходження статті: 03.07.2025

Дата прийняття статті: 28.09.2025

Опубліковано: 22.09.2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0